

Darrere les passes d'en "Rotget". Els fets del Rafal Garcès (Inca, 3 de març de 1719)

Mateu Morro Marcé

Historiador. mmorromarce@gmail.com

Paraules clau: bandejats, Mateu Reus "Rotget", Rafal Garcès, Inca en el segle XVIII.

Resum. *En aquesta comunicació s'expliquen els fets succeïts la nit del 3 de març de 1719 a les cases del Rafal Garcès. Aquell dia, el batle d'Inca i els seus lloctinents, acompanyats dels algtzirs de l'Audiència, detingueren diverses persones sospitoses de col·laborar amb un dels bandejats més famosos de Mallorca. També es posaren a l'aguait a l'entorn de les cases per capturar-lo, sense aconseguir el seu propòsit. Els fets, descrits a una sumària fiscal conservada a l'Arxiu del Regne de Mallorca, ens permeten identificar els personatges que intervingueren a l'episodi i l'escenari, les cases del Rafal Garcès, que conserven poc alterats alguns dels elements referits en ella.*

Keywords: Outlaws, Mateu Reus "Rotget", Rafal Garcès, Inca in the eighteenth century.

Abstract. *This communication describes the events happened during the night of 3rd March, of 1719, at the Rafal Garcès site, nearby of Inca. On that day, the mayor of Inca and his lieutenants, accompanied by the hearers, arrested several people suspected of collaborating with one of the most famous bandits in Mallorca. They were also lurking around the houses to capture it, without achieving its purpose. The facts, described in a fiscal summary prosecuted in the Archive of the Kingdom of Majorca, allowed identifying the people who participated in the episode and the scene, the houses of the Rafal Garcès site, where some of the elements described in the fiscal summary are currently well maintained.*

1. INTRODUCCIÓ

La història del bandolerisme mallorquí vuitcentista encara està per fer. La Guerra de Successió i la instauració de l'estat borbònic, amb les seves conseqüències de destrucció de les institucions pròpies i la imposició d'unes altres de forasteres, militarització de la vida social i increment de les exaccions fiscals, se superposen a una sèrie d'anys de males collites, que conformen el quadre humà i institucional sobre el qual es retalla la continuïtat dels bandejats mallorquins com a fenomen social. La desaparició, quasi completa, de les fonts documentals de la Cúria Criminal de l'Audiència de Mallorca fa difícil aprofundir en la comprensió d'una realitat delictiva que semblava molt minvada a partir de 1660. Malgrat tot, el que podem anar espigolant d'ací i d'allà més aviat ens fa pensar en uns fets llargament persistents en el temps que, en tot cas, després del Decret de Nova Planta tengueren una certa intensificació. Però sols en la mesura en què els historiadors vagin trobant nous documents i els vagin analitzant serà possible entendre millor la societat mallorquina de la primera meitat del devuit en tots els seus aspectes. És per això que les escasses fonts conservades són de gran interès per construir una història social de Mallorca en el segle XVIII.

L'objectiu d'aquesta comunicació és analitzar una sumària fiscal que ens informa dels fets succeïts a Inca el dia 3 de març de 1719, a les cases del Rafal Garcès, en els quals va intervenir Mateu Reus "Rotget", un dels bandejats que més petjada han deixat en l'imaginari del poble de Mallorca.¹ La seva captura a Lluc, el 15 de novembre de 1728, resultat d'una traïció, i la seva execució el gener de 1729 han trobat un ressò llegendari que ens ha arribat a través de múltiples fonts.² Nogensmenys, són poques les coses que sabem de la vida d'en "Rotget". Sabem que havia nascut a Alaró i que l'any 1716, amb tota seguretat, ja estava bandejat i anava per les muntanyes armat. Ho sabem, perquè va ser l'any 1716 quan, en el puig de Biniamar, Mateu Reus es trobà per primera vegada amb n'Antonina Cladera "Barrobina".

- 1 Ramon Rosselló i Jaume Bover esmentaren aquesta inquisició fiscal de 1719 contra Cristòfol Morro, arrendador del Rafal Garcès d'Inca, Antonina Cladera "Barrobina", Mateu Reus "Rotget" i Pere Gual. A: Rosselló Vaquer, Ramon i Bover Pujol, Jaume. 1994. *El sexe a Mallorca. Notes històriques*, vol. II. Miquel Font Editor: Palma; 51 pp.
- 2 Cal esmentar, entre altres: Campaner, Àlvar. 1881. *Cronicón Mayoricense*. Establecimiento Tipográfico de Juan Colomar y Salas, Editor: Palma; Capó Villalonga, Jaume. 1987. *Història de Lloseta*, vol. III. Gràfiques Miramar: Palma; 28-33 pp; Gaietà de Mallorca [Deià Tortella, Antoni]. *Noticias misceláneas*, vol. I. Manuscrit; Guasp Gelabert, Bartolomé. 1973. *Datos y noticias para la historia de Alaró y su castillo*. Imp. Moderna: Lluçmajor; 117 pp; Janer Manila, Gabriel. 1984. *Les llegendes de les terres de Lluc*. Publicacions del Santuari de Lluc: Mallorca (Il·lustracions de Joan Guerra); 16-19 pp; Juan Mestre, Rafael. "Hojas de Lluc" 28; Miralles, Joan. 1973. *Un poble, un temps*. Ed. J. Mascaró Passarius: Palma. ("Llibres Turmeda"; 9); Planes Rosselló, A i Caimari Calafat, B. 2006. "Una relació reservada del marquès de Casa Fuerte a su sucesor en la Capitanía General de Mallorca (1721)". BSAL 62: 69-112; Des Racó, Jordi [Alcover, Antoni Maria]. 1989. *Rondaies Mallorquines*, tom V. Editorial Moll: Palma (Sexta edició. Amb dibuixos d'en Josep i en Francesc de B. Moll); Sabrafín, Gabriel. 1988. *Cuentos fabulosos y otros relatos fantásticos de las Islas Baleares*. José J. de Olañeta Editor: Palma.- ("Biblioteca de cuentos maravillosos"; 43). "En Rotget", 107-109 pp. i Tous y Maroto, José María. 1946. *Bosquejos de antaño*, vol. II. Edit. Mallorquina de Fco. Pons: Palma.

El dia 6 de març de 1719 es va emetre una ordre de l'Audiència contra les persones de Cristòfol Morro, Antonina Cladera "Barrobina", Mateu Reus "Rotget" i el lloctinent del batle reial d'Inca Pere Gual. El document conservat, escrit en un català relativament correcte malgrat la pressió castellanitzadora del nou poder borbònic, llevat d'alguns escrits en castellà, és la sumària de la

"Inquisició fiscal rebuda demanant informació, i d'ordre expressa de la Reial Audiència, contra les persones in margine escrites, culpats, esto és, la dita Cladera d'haver viscut amansebada ab lo dit Rotget i haver este tirat una carabinada als Ministres de Justícia, i contra lo dit Gual per haver estorbat la captura del dit Rotget, i lo dit Morro per haver tingut en sa casa, malalta, a la dita Barrobina".³

El 6 de març es registrà la demanda a la vista de l'avís de l'Audiència del dia 4 que demanava informació de tot el contingut en el cas i que es remetessin a presó les persones de Cristòfol Morro, d'Antonina Cladera, si es trobava en disposició, i de Pere Gual, aquest contra una fiança de 2.000 lliures.⁴

2. LA INQUISICIÓ FISCAL DE 1719

2.1. Els testimonis de la sumària

En la documentació de la sumària es registrà la declaració de 23 persones. Per un cantó hi havia les persones que foren empresonades:

- Antonina Cladera, natural del lloc de Lloseta de la vila de Binissalem, d'edat de 27 anys "poc més o menos", criada d'ofici i jornalera del camp.
- Cristòfol Morro, arrendador del Rafal Garcès, natural d'Inca i habitador en el dit Rafal Garcès, d'edat de 40 anys.

Els altres acusats eren:

- Pere Gual "del Puig" o "de Son Gual", lloctinent del batle reial d'Inca.
- Jerònia Moragues, muller de Cristòfol Morro, natural de Sencelles, de 30 anys d'edat.
- Joana Ferrer, muller de Sebastià Amengual "Neula", habitadora d'Inca.

També es prengué declaració del batle d'Inca i de quatre dels seus lloctinents:

- Jaume Siquier, batle i habitador d'Inca, de 34 anys.

³ A les citacions textuais he corregit alguns aspectes ortogràfics (plurals en -es, y > i, ch > c, regularització d'accent, etc.).

⁴ Arxiu del Regne de Mallorca. Arxiu de l'Audiència. 948-3.

- Francesc Carbonell, lloctinent del batle reial, natural i habitador d'Inca, de 24 anys.
- Rafel Llobera "de Gregori", regidor i lloctinent del batle, natural i habitador d'Inca, de 39 anys.
- Joan Pou "Pellisser", oficial saig de la vila d'Inca, natural i habitador de la mateixa, de 20 anys.
- Rafel Cantallops "Mal", lloctinent del batle reial, natural i habitador de la vila d'Inca, de 27 anys.

Els "ministres de comitiva" de l'Audiència eren l'actuari Marc Rosselló,⁵ un tinent de l'oïdor del fisc i un algutzir. Es prengué declaració de:

- Francesc Llinàs, tinent de l'oïdor del fisc.
- Salvador Ventaiol, algutzir reial, natural i habitador de la Ciutat de Palma, de 58 anys.

Altres testimonis que declararen foren:

- Sebastià Amengual "Neula", teixidor de lli, natural i habitador d'Inca, de 62 anys.
- Jaume Malonda, cirurgià natural de Binissalem i habitador d'Inca.
- Francina Escanelles, muller d'Andreu Bausà, donada del monestir de Sant Bartomeu de la vila d'Inca, de 36 anys.
- Joan Reure i Mesquida, regidor, habitador a Inca, de 56 anys.
- Bartomeu Pujol, natural i habitador a s'Hort d'en Menescal d'Inca, de 42 anys.
- Joan Pau Alzina, bracer, natural i habitador d'Inca, de 28 anys.
- Catalina Iserna, muller de Llorenç Homar, amitger de Nicolau Dameto, natural d'Alaró i habitadora a Inca, de 30 anys.
- Bartomeu Llompart "Catiu", fadrí, fill d'Antoni, natural i habitador d'Inca, de 20 anys.
- Antoni Guasp, parent d'Antonina Cladera, picapedrer d'Alaró i habitador d'Inca, de 59 anys.

5 L'actuari, segons el *Diccionari català-valencià-balear*, és l'encarregat d'alçar acta o de donar fe en certes qüestions, i especialment l'escrivà d'actuacions en els jutjats de primera instància. En aquest cas, com a comissionat de l'Audiència, actuava com a escrivà i notari, però també com a cap efectiu de l'acció.

- Margalida Pasqual, muller de Josep Buades, natural de Campanet i habitadora d'Inca, de 32 anys.
- Gabriel Reus, natural i habitador del lloc de Biniamar de la vila de Selva, de 65 anys.
- Jaume Pou "Roig", cunyat d'Antonina Cladera, natural i habitador de Selva, en el lloc de Biniamar, de 57 anys.

2.2. Qui era n'Antonina Cladera?

La mateixa Antonina Cladera, el 8 de juliol de 1719, quan per ordre de Josep Llaudes⁶ estant empresonada a Ciutat se li va prendre declaració, es descrigué així:

"Senyor, jo m'anomen Antonina Cladera, natural de la vila de Binissalem, som d'edat de vint-i-set anys poc més o menys, tinc l'ofici d'estar per criada i quan no estava per criada anava al camp a treballar, tinc l'estat de fadrina, d'ordre de la Reial Audiència em capturaren haurà cosa de quatre mesos, ignor la causa i motiu perquè se'm rep la present deposició com i també ignor la causa de la mia presó."

N'Antonina Cladera havia nascut a Lloseta, aleshores part de Binissalem, i els seus pares eren els llosetins Bartomeu Cladera i Maria Anna Villalonga, ambdós difunts, que s'havien traslladat a viure al veí lloc de Biniamar, en la parròquia de Selva, on s'havia casat Maria Anna, una altra filla seva.

El 1716, en el puig de Biniamar, Mateu Reus "Rotget" es trobà per primera vegada amb n'Antonina Cladera "Barrobina" i "la conegué carnalment". A partir d'aleshores s'establí una estreta relació entre ells dos que durà, com a mínim, fins al 1719. No gaire de temps després del primer encontre, l'any 1717, hi va haver un enfrontament amb armes de foc davant la casa d'Antonina Cladera "Barrobina", a Biniamar, entre Mateu Reus "Rotget" i els bandejats Bernat Coll "Bernadot" i un tal Aulí. De resultes d'aquest enfrontament n'Antonina Cladera va ser ferida en un braç. La conseqüència de la topada va ser l'ingrés a la presó de Ciutat d'Antonina Cladera, inculpada per les autoritats de mantenir relacions amb bandejats.

3. LES PERIPÈCIES D'ANTONINA CLADERA

⁶ Josep Llaudes Bermeu (Eivissa, 1674 – ?, 1745). Doctor en lleis, fill de Francesc Llaudes Pineda i de Caterina Bermeu Llobet. Pertanyia a la generació dels Llaudes que va castellanitzar el cognom en Laudes. La seva fidelitat a la causa de Felip d'Anjou durant la Guerra de Successió li va merèixer l'atorgament de la plaça d'oïdor de la Reial Audiència de Mallorca. El seu trasllat a Palma va originar una rama mallorquina de la família Laudes, que es va barrejar amb la dels Palou de Comasema amb el matrimoni de Maria Danús Laudes i Joan Palou de Comasema Maiol (Planells Ripoll, Joan. "Llaudes Bermeu, Josep". A: *Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera*. Disponible a <http://www.eeif.es/veus/Llaudes-Bermeu-Josep/> [Consulta el 20/06/2018]).

3.1. Antonina Cladera a Biniamar

Després d'haver estat presa a Ciutat l'any 1717, Antonina Cladera va sortir de les presons d'ordre de la Reial Audiència i va romandre arrestada dins la mateixa ciutat. Va poder sortir d'aquella situació passat mig any, amb una ordre de l'Audiència en resposta a la seva petició de tornar a casa seva a Biniamar o, almenys, a Inca. En aquesta ordre se li imposà que havia de restar sense sortir de la vila d'Inca i era apercibuda "de què visqués des d'entonces al davant quietament en esta vila i no tractàs ab bandejats".

La sumària de 1719 incorpora còpia d'aquesta petició que, en data 17 d'agost de 1717, presentà Cladera a l'Audiència. Diu que fa mig any la feren venir de la vila de Selva, del lloc de Biniamar, i la posaren presa en les càrcers reials, on va estar detinguda un mes perquè declaràs

"quienes són los bandidos que la hirieron con un balazo en el brazo derecho, y que armas llevaban, lo que realmente declaró como consta claramente de su deposición. Y si bien es verdad que se halla libre, por la presente Ciudad de Palma, pero sin abrigo de nadie que la socorra, que de poco sustento y de penar ha estado dos meses enferma en lo hospital y a las últimas de su vida. Y si bien está convalesciendo, però apenas no puede estar en pie de poca salud y mal comer y dormir en el suelo sin tener a veces ni quien la alivie su extrema necesidad, antes bien tiene su pobre afligido padre de edad de cerca 80 años sin tener para sustentarse, ha estado de pena y aflicción sacramentado en la cama, y en el remate último de su vida".

En conseqüència demanava poder sortir de Ciutat i anar a la seva casa de Biniamar o a Inca, a casa de Joan Gravat, casat, on podria veure si cobrava salut i treballaria per "poder passar la seva afligida vida, quan no seria finir els seus dies en la mort." La resposta va ser: "se le de licencia para que se restituya a la vila de Incha de donde no salga, pena ser expuesta a la vergüenza".

A Cladera el 5 de juliol de 1719, passats els fets del Rafal Garcès, se li retragué que ignoràs el motiu del seu empresonament

"si ja en lo mes d'agost de mil set-cents i desset, estant ella, rea, presa en estes Reials Carseles fonc extreta d'elles, apersebuda no isqués de la vila d'Inca, sots pena de ser posada al costell o vergonya pública, cuya pena se li imposà per los delictes per ella, rea, comesos de l'associació i sobrada comunicació ab los bandejats, essent motiu i causa de la discussió entre ells, havent-se tirat arcabussades i no obstant dit apersebiment que se li fou notificat als desset d'agost ja dit de mil set-cents i desset ha deixat d'acomplir lo precepte que tenia imposat i fora del terme de la vila d'Inca comunicat i donat son cos a Mateu Reus àlies Rotget bandejat lo més famós del present Regne."

Cladera reconegué que havia estat presa i que se li notificà tot allò, però que si sortí d'Inca fou perquè son pare, Bartomeu Cladera, era a Biniamar malalt sense haver sortit en cap altra ocasió d'Inca "i en la que me conegué Mateu Reus era en lo terme d'Inca". Se li demanà si Mateu Reus l'havia coneguda carnalment en cap altra ocasió des que sortí de la presó i era a Inca, i ella ho negà.

3.2. De Biniamar a la casa de Joan Reure, regidor d'Inca

Quan n'Antonina Cladera va deixar la presó a Ciutat

"aní a casa de mon pare, que Déu tenga, aont vaig estar cosa de un mes, el cap de cuyo temps, per morir-se lo dit mon pare, me'n aní de sa casa que la tenia en lo lloc de Biniamar terme de la vila de Selva, des de aont vinguí a servir en la casa de Joan Reure, Retgidor de esta vila.⁷ Aont vaig estar cosa de un any, de la qual me'n vaig anar per certa rinya tinguí en ella".

El març de 1719, interrogada per l'actuari de l'Audiència i amb la sospita de robatori, se li demanà què guanyà el temps que serví a la casa de Joan Reure i quina roba tenia "de son ús" i a on la tenia. Cladera digué que "jo vaig guanyar set lliures i cinc sous i solament tenc la roba que aport vestida, esto és lo que sé i puc dir".

El regidor Joan Reure i Mesquida a la seva declaració va dir que n'Antonina Cladera començà a servir a casa seva el 17 d'octubre de 1717, on estigué fins al 12 d'agost de 1718, i que li pagà 7 lliures i 5 sous de salari. La va acomiadar per

"haver oït a dir después de mesos que estigué en ella, de que havia estat presa per companyera de bandetjats, hòmens d'armes i facinerosos, com també l'haver pogut sospitar de què estant en ma casa dita Barrobina, i tenint alguna comunicació i amistat ab Joana Neula, que està davant per davant dita ma casa, donava a esta algunes coses comestibles com són pans et als que a mi, testimoni, me robava, essent així que antes de tenir lo testimoni les sobredites notícies, no tenia la menor sospita de dita Cladera, pues esta los més dies de ben dematí deia que anava a Missa i estava alguns ratos fora ma casa".

3.3. Amb Joana "Neula"

Un cop que deixà la casa de Joan Reure, Cladera se'n va anar, com hem vist abans, a una altra casa, que es trobava molt a prop: a la casa de Joana Ferrer "Neula". Segons ella, hi va estar "cosa de dos mesos", en els quals "de continu

⁷ Joan Reure Mesquida, havia estat batle d'Inca, com a lloctinent el 7 de desembre de 1711; batle el 1711, 1712 i 1713. Jurat el 1707, 1708 i 1712. El 1720 era regidor (Pieras Salom, Gabriel. 2015. "Referències de la Guerra de Successió al Llibre de Consells de la Universitat i vila d'Inca, 1705-1720". A: XVI Jornades d'Estudis Locals. Ajuntament d'Inca: Inca; 15-28).

treballava cosint per algunes persones i filant, i amb el que guanyava me mantenia".

Sebastià Amengual "Neula", teixidor de lli, natural i habitador d'Inca, de 62 anys, digué que n'Antonina Cladera "Barrobina" era coneguda de la seva esposa, Joana Ferrer, i a vegades anava a casa seva. Va ser aleshores quan li demanà que li fes el favor d'acollir-la per alguns dies fins que tengués casa a on anar. Mogut de pietat la va admetre, i els matins de tots els dies se n'anava a una vinya seva, en el camí d'Inca a Sencelles a cosa de mitja llegua d'Inca, en companyia de la seva dona, a on hi havia una barraca. Allà romanien guardant la vinya i en les nits era ell que anava a la barraca. Així estigueren cosa de 2 mesos, ell la mantingué,

"i en este temps algunes vegades feia ausència dita Barrobina dient que anava a visitar a sa germana en el lloc de Biniamar, terme de la vila de Selva, i estava ausent de ma casa dos o tres dies, i després, en l'última ocasió, se n'anà dita Barrobina des de la dita barraca, dient-me que se n'anava a visitar a dita sa germana i des d'entonces no l'he tornat a veure".

Gabriel Reus, natural i habitador de la vila de Selva, del lloc de Biniamar, de 65 anys, digué que va sentir a dir que Antonina Cladera "Barrobina" ja no servia a la casa de Joan Reure, dient-se públicament que en companyia d'una tal "Neula" estava de nit i de dia en una barraca d'una vinya de la dita "Neula", "en la qual se deia concorrien alguns bandejats i en particular Mateu Rotget d'Alaró, ab el qual antes havia ja viscut amancebada". Després es digué que tornava a anar associada amb en Rotget "tornant a viure ab ell malament i anant per les muntanyes".

Antoni Guasp, picapedrer d'Alaró i habitador d'Inca, declarà que el mes d'agost, quan la seva parenta Antonina Cladera "Barrobina" deixà de servir a casa de Joan Reure, anà a la casa de Joana "Neula" i "li vaig dir a dita Barrobina, per ser algo parenta mia, que se n'anàs de dita casa, i que anàs a la casa de son cunyat Jaume, que la té en lo lloc de Biniamar, terme de la vila de Selva", i ja no tornà a veure Cladera en la casa de na "Neula" ni a Inca. Després sabé que romania de dia i de nit tots els dies en una barraca d'una vinya del dit Amengual, a mitja llegua d'Inca, i va demanar a na "Neula" el motiu pel qual na Barrobina era a la barraca, quan es pensava que era a la casa del seu cunyat, cosa que li negà na "Neula", dient que era fals, que na Barrobina se n'havia anat de casa seva i no l'havia tornat a veure, però després li ho va confessar, i li demostrà el sentiment que tenia del succés, ja que tothom la murmurava. Passat molt de temps na "Neula" li digué que na Barrobina ja no era a la barraca.

Bartomeu Llompart "Catiu" declarà que el mes d'agost passant de matí prop d'una barraca d'una vinya de Sebastià Amengual "Neula" va veure la referida "Barrobina", la qual quan se n'adonà es va amagar dins la barraca i ja no la

veié més, sols va veure una minyoneta de devers 5 anys filla de n'Amengual. Mai va veure na "Barrobina" a la casa de na "Neula".

3.4. Cap a Biniamar i Lloseta: anant per les muntanyes amb en "Rotget"

En deixar la casa de Joana "Neula", n'Antonina abandonà Inca, on estava constreta per l'Audiència a residir. Fou en aquest període, el gener de 1719, que Antonina Cladera reconegué haver tornat a tenir relació amb en "Rotget", per segona vegada:

"des de que se'm feu el referit apercebiment solament he vist i tractat una vegada ab lo referit Matheu Rotget, en cuya ocasió, que era de part de tarda, que haurà cosa de dos mesos, m'encontrí lo dit Rotget en una garriga de la possessió dita Alcudieta del terme d'esta vila, i me conegué carnalment, que per anar tota sola condescendí a la sua depravada intenció, per temor que vaig tenir de les armes curtes de foc i prohibides que aportava, no emperò me feu dit Rotget amenaça alguna per a lograr la sua demanda, al qual Rotget coneixia lo testimoni per quant haurà cosa de dos anys i mig que trobant-me en lo Puig de Biniamar tota sola me conegué carnalment dit Rotget, en cuya ocasió me va desvirginar, a que condescendí per temor aiximateix de les armes curtes de foc i prohibides que aportava, però lo testimoni no coneix ni ha tractat ab altre bandetjat ni som anada en ninguna ocasió a ninguna part en companyia del dit Rotget ni ab ell he parlat altra vegada que las dos referides".

Segons ella, des de la casa de Joana "Neula" se'n va anar a Biniamar: "des d'allí vaig anar a casa de Maria Anna Cladera, muller de Jaume Pou, ma germana, que estava malalta en dit lloc de Biniamar, aont vaig estar set o vuit dies. I en lo primer dia de la corrent Quaresma, essent cosa d'una hora de dia vaig anar a casa de Cristòfol Morro, arrendador del Rafal Garcès, terme d'esta vila."

Cladera detallà, també, el motiu que l'havia impulsat a deixar la casa de la seva germana a Biniamar:

"en lo un dels últims dies de Carnestolendes pròxim passades, que no sé si era lo darrer dilluns o lo dimarts. Trobant-me lo testimoni en lo lloc de Biniamar, en lo carrer vaig veure a uns soldats de cavall, que me digueren se trobaven en la companyia de l'Oïdor del Reial Fisc i Bartomeu Planes algtzir reial, los quals anaven per lo dit lloc de Biniamar, per temor que vaig tenir de dits soldats que no me capturassen sabent que hagués jo tingut los dos actes carnals ab dit Rotget, m'en vaig eixir de dit lloc de Biniamar..."

Jaume Pou digué que quan n'Antonina Cladera, la seva cunyada, fou acomiadada per Joan Reure, després de cosa de vuit dies tornà a casa seva a Biniamar, on estigué uns quatre dies, fins que, sense acomiadar-se d'ell, se

n'anà "havent-la previngut que visqués quietament i treballàs, i la tindria en son amparo, pués no té altra part a on estar-se, per quan si bé té alguns parents, però a causa de los seus mals modos de viure, ningun l'ha volgut veure". Pou digué que sabia que s'havia ajuntat amb una tal "Neula" i que s'estaven a una barraca on concorrien bandejats i en particular Mateu "Rotget", "ab el qual se diu ha molt temps ha viscut malament dita ma cunyada". Després va ser veu i fama pública que ja no estava a la barraca, però tampoc anà a casa seva, on havia d'anar per no tenir altra part, ni en va tenir notícia, per la qual cosa pensa que des que se n'anà de la barraca "degué anar oculta per les muntanyes pues alguna notícia n'havia lo testimoni tinguda, però se deia així bé públicament que s'havia tornat associar ab lo dit Rotget i ab ell com deia antes vivia amancebada, anant per les muntanyes ab sa companyia".

A la confessió d'Antonina Cladera del 17 d'agost de 1719 se li digué com podia negar haver restat a Inca sense mourés, si consta al procés i de la seva pròpia confessió, feta el 7 de març, que es trobava al lloc de Biniamar quan hi foren els ministres de justícia amb l'assistència de soldats a la persecució de bandejats, d'on s'escapà "i també s'escapà Mateu Reus àlies Rotget i prenint ella envers Lloseta i d'allí a casa de Cristòfol Morro, arrendador del Rafal Garcès, de lo que clarament resulta la sua inobediència als preceptes tenia imposats de no eixir de la vila d'Inca".

4. ANTONINA CLADERA EN EL RAFAL GARCÈS⁸

4.1. Acollida "per amor de déu" al Rafal Garcès

De Biniamar la fugitiva "Barrobina" va passar a Lloseta, abans d'arribar al Rafal Garcès. Cladera declarà que:

"per quant me vaig sentir malalta trobant-me en casa d'una germana meva en Lloseta, no m'atreví a curar-me allí, perquè no me castigàs la justícia sabent que havia eixit de dita vila d'Inca, i passant per la casa del dit Morro al temps que anava des del lloc de Lloseta a esta vila, sentint-me fatigada me vaig detenir en dita casa, i sens que me dega obligació alguna ni menos tenga parentesc algú ab dit Morro i sa muller, sols per amor de Déu, m'admeteren en sa casa, sens que mediàs alguna persona para esto, i lo gasto lo pagava lo dit Morro, i lo menjar, per quant lo testimoni li vaig dir que tenia diner i que lei pagaria, sens

8 L'hort del Rafal Garcès havia passat, el 1592, a Eufrasina Malferit. El 1631 passà a l'hereu d'aquesta, Joanot Trobat Malferit. Tenia 21 quarterades, amb cases i jardí. El 1675 era d'Eufrasina Trobat Malferit, hereva de Joanot Trobat. Joanot Trobat deixà definit en el seu testament de 1650 la decisió de fundar un important llegat, obra pia, en el monestir de monges, manant que amb la seva heretat es fundàs un convent de "monges religioses donzelles pobres i naturals de la present vila". El 1727, l'hort pertanyia a Jordi Dameto, que l'havia heretat de la seva àvia Eufrasina Trobat Malferit. Confrontava amb el camí reial d'Inca a Palma, el camí de la Muntanya al Pla, Son Gil i Son Torelló. L'hort tenia aleshores 6 quarterades de regadiu, dues cases, dues sínies i dos safareigs. El 1728, el senyor Jordi Dameto el va vendre per 1.400 lliures al boter Pere Joan Ripoll, de Palma (Ferrà Ponç, Damià [DF]. 1989. "Rafalgarcès". A: *Gran Enciclopèdia de Mallorca*, vol. 14. Promomallorca Edicions: Palma; 154). A l'actualitat, el lloc ocupat per les antigues cases és conegut com s'Hort de Can Ripoll.

que en lo termini de la mia enfermedat me visitàs persona alguna en dita casa." Cladera descriu com arribà a la possessió: "li vaig dir a este i a sa muller Jerònima Moragues, que també coneixia per haver-la vista vendre hortalissa en esta vila, de què me fessen el gust de deixar-me estar en dita casa per quan estava algo indisposta, i per ser una pobra dona sens pare ni mare, pagant-los lo treball".

Els amos del Rafal Garcès li respongueren que hi podia estar i li assenyalaren un llit per dormir.

Antonina Cladera va dir a Morro i a Moragues que

"si acàs los dits soldats anassen a buscar-me en dit Rafal Garcès, los diguessen que no hi era, i que me fingissen germana del dit Morro. Així per lo motiu que tinc dit, com també per a què no se sabés que jo estigués allí. Advertint que el prevenir que dissimulassen lo meu nom, solament fonc a fi que no me trobassen los dits soldats i ministres, pues solament d'estos me recatava, que no de les demés persones."

Interrogat Cristòfol Morro, arrendador del Rafal Garcès, detingut a la presó d'Inca, digué que en la nit del primer dia de quaresma, el 22 de febrer, essent cosa de la una i mitja de la nit va anar cap a casa seva, d'on se n'havia anat abans que es fes de dia i havia estat tot el dia a Inca. Arribat a la possessió, hi trobà una dona que no coneixia ni pel nom ni pel llinatge, tot i que a son pare li deien en "Barrobí", que ell la coneixia de passar set o vuit vegades per davant casa seva, en ocasió que estava per criada a la casa de Joan Reure. Morro demanà a Cladera què cercava a casa seva i ella li respongué que no es trobava bé i li demanà per amor de Déu que la deixàs estar alguns dies allà, per veure si s'adobaria de la malaltia que patia, pagant-li les despeses, i li va dir que podia quedar assenyalant-li un llit per dormir. El dia següent la dona li demanà que avisàs un cirurgià perquè la sagnàs, cosa que va fer, i avisà un tal Jaume, que era cirurgià i feia cosa de dos anys que habitava a Inca. El cirurgià sagnà la dona i l'endemà la tornà a sagnar, i li pagà ell una pesseta pel treball.

A la seva declaració Jaume Malonda,⁹ cirurgià natural de Binissalem i habitador d'Inca, digué que en el segon dia de la quaresma, el 23 de febrer, l'avisà Cristòfol Morro "que és arrendador del predio anomenat lo Rafal Garcès del terme de esta vila, que és propri de Don Nicolau Dameto,¹⁰ perquè

9 En el cadastre de Binissalem, de finals del XVII, apareix Miquel Malonda, cirurgià, amb cases i corral, valorats en 200 lliures; terra, vinya de pedaç valorada en 220 lliures i un ase. Arxiu Municipal de Binissalem. Cadastre.1324. El jurista botifler Miquel Malonda i Ponç de la Parra, nascut a Binissalem, era un personatge clau en la Reial Audiència de Mallorca.

10 Nicolau Catllar Dameto Rossinyol va fer testament dia 4 de setembre de 1723, era fill de Jordi Catllar Dameto i de Joana Dameto Rossinyol, i estava casat amb Eufрасina Vallespir Trobat, neboda de Joanot Trobat. Un fill seu va ser Joan Dameto, canonge de la Seu de Mallorca (Cortès Forteza, Santiago i Martínez Oliver, Bartomeu. 2009. "Producció i reproducció de poder. El benefactor Joanot Trobat Malferit (1650) i la fundació del monestir de monges jerònimes, i el retaule de Sant Joan de la parròquia de Santa Maria d'Inca". A: *X Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 189-222.

anàs a les cases de la dita possessió per a sagnar una dona germana de sa muller". Malonda va anar al Rafal al matí i trobà la muller del dit Cristòfol, que li demanà que sagnàs una germana seva que estava desganada en el llit, i entrant dins la cambra va veure una dona que no coneixia i li demanà per la seva malaltia, "a que me respongué que dies antecedents havia tengut un retgirament i tenia les parts del cos que li dolien, i que per esto se volia sagnar de peus". El cirurgià la va sagnar. L'endemà Cristòfol Morro anà a casa seva i li pagà amb doblers cosa de 5 sous.

En tot el temps que va romandre Cladera al Rafal Garcès, Morro digué que ell la mantenia i li pagava la despesa de la malaltia, però que tampoc no li causava molèsties. En cap moment se l'anomenà pel seu nom i llinatge, "bé que ha oït que algunes persones l'anomenaven per Antonina Barrobina", però no tenia cap notícia ni havia sentit a dir que hagués estat presa per la justícia, ni que hagués estat ferida i nafrada de bandejats, i que amb ells s'hagués acompanyat, ja que mai la va sentir parlar de bandejats, ni que els conegués. Sols després, un cop capturada la dita Barrobina, va sentir a diferents persones que "era companyera i vivia malament ab alguns Bandetjats, hòmens d'armes i facinerosos, però lo testimoni no tenia la menor sospita", perquè en el temps que estigué a casa seva no la va veure parlar amb homes sospitosos o bandejats, ja que en aquests temps, ni de quatre anys ençà, no ha anat mai cap bandejat a casa seva.

Jerònia Moragues, muller de Cristòfol Morro, digué que en la nit del primer dia de quaresma anà a casa seva, cosa d'una hora de nit, una dona de la qual no en sap nom ni llinatge, que coneix de vista, que fa cosa de vuit mesos va estar a casa de Joan Reure i que havia vist passar per davant casa seva tres o quatre vegades, sense parlar mai amb ella. Essent a casa seva li demanà "si li volia donar cobro en ma casa per aquella nit, i que el dia següent se n'aniria, i el dia següent va dir la tal dona que se sentia algo indisposta". Va ser aleshores que cridaren el cirurgià. Moragues afegeix que després d'haver-la sagnada ella li donà una peceta d'argent perquè la donàs al cirurgià, cosa que va fer al Rafal Garcès mateix.¹¹

Els interrogadors de l'Audiència retraguieren a Morro que digués que no tenia ocultada dolosament aquella dona si, com consta, hi anaren veïns i no la veieren, com també que per sagnar-la es valgués d'un barber estrany a la vila d'Inca, d'on Morro és natural, "per a sagnar una cunyada sua", "celant lo nom de dita Barrobina, donant com suposa, encara que falsament, al cirurgià dos reals de son propi diner pels treballs de dos sagnies". Ell digué que va avisar el cirurgià del qual se serveix, però no li va dir que hagués de sagnar la seva cunyada, sinó una dona malalta que no li va dir qui era. No recorda si va pagar o no. Davant aquesta resposta els interrogadors li recordaren que la

11 El tema del pagament al cirurgià esdevé una de les qüestions cabdals de la sumària. Morro diu que li pagà una peceta pel treball, el cirurgià Malonda diu que cobrà prop de 5 sous i Jerònia Moragues diu que va ser Cladera que li donà una peceta d'argent per pagar el cirurgià. El tema és important, ja que algú havia de pagar aquestes despeses, i era previsible que aquest fos en Mateu Reus "Rotget".

seva esposa havia dit que na "Barrobina" li va donar a ella una peceta de plata. Morro diu que no ho sap, que la seva dona no li ho ha dit.

4.2. El paner de congrets i dolces

En el seu testimoni davant la Reial Audiència Cladera digué que:

"per quant en lo últim diumenge de les Carnestolendes pròxim passades, me regalà una monja del Monestir d'esta vila d'un paneret de congrets¹² i bescuit, el qual vaig deixar en la casa de l'amtger de Don Nicolau Dameto, el qual paner entregà a la muller del dit amtger, i después de dos o tres dies de la mia enfermedat vaig enviar a Pau Alzina d'esta vila, que estava treballant en lo dit Rafal Garcès, a la casa del dit amtger, cuyo paner ab los congrets i dolces m'entregà la muller del dit Morro, dient que el dit Alzina l'havia aportat de la referida casa de l'amtger".

El tema del paner de congrets és un dels que més preocupà als interrogadors, sobretot perquè la versió de Cristòfol Morro era diferent de la d'Antonina Cladera. Morro digué que va ser ell qui va encarregar, a través de "certa persona eclesiàstica", germà de la donada del monestir, el paneret de bescuits, congrets i rosquilles a les monges del monestir d'Inca. I ell mateix el va anar a cercar a casa de l'amtger de les terres de Nicolau Dameto, Llorenç Homar, on l'havia dipositat el sacerdot.

Francina Escanelles, muller d'Andreu Bausà, donada de les religioses del monestir de Sant Bartomeu de la vila d'Inca, digué que el seu espòs des dels últims dies de Carnestoltes ençà no havia fet fer a les monges del convent cap paner de congrets, rosquilles i dolces de bescuit per compte de ningú, ni tampoc per ella. Interrogada sobre si un eclesiàstic, el seu germà, l'havia encarregat, digué que no era cert. Sols el darrer diumenge enviaren les religioses un paneret a aquesta persona eclesiàstica, a on sap bé que "hi havia rosquilles i unes dolces de bescuit, però no hi havia congrets".

Catalina Iserna, muller de Llorenç Homar, digué que feia onze dies que Cristòfol Morro s'endugué de casa seva un paneret de congrets, rosquilles i bescuit, el qual el dia anterior li havia donat certa persona eclesiàstica perquè el lliuràs a Morro "per tenir este habitació en sua casa, per ser mon marit amtger de les terres i ganado de Don Nicolau Dameto, del qual és el Rafal Garcès, i aportà l'eclesiàstic el paner".

12 Els congrets són uns dolços molt valorats pels inquers i els mallorquins en general, realitzats per les monges tancades. Aquests congrets servien per fer entrar en gana qualche malalt que l'havia perduda o per obsequiar la gent de la casa o algun familiar i amic que hi anava de visita. La recepta era gelosament guardada i es transmetia oralment. (Cortès Forteza, Santiago i Beltran Cortès, Àngela. 2012. "Documents relatius als congrets de les monges jerònimes del monestir de Sant Bartomeu d'Inca". A: *XIII Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 265-269). En aquest cas els congrets varen ser utilitzats per fer entrar en gana Antonina Cladera, que l'havia perduda després de patir la persecució de soldats a cavall en el lloc de Binimar, anant aplegada amb en "Rotget".

Joan Pau Alzina, bracer, declarà que el dimecres passat va fer vuit dies que el matí anant a treballar en una peça de terra de prop del Rafal Garcès, quan sortia de la vila, essent a les darreres cases, trobà Cristòfol Morro, que li donà un paneret, dient que suposant que li venia de pas el deixàs en el Rafal Garcès, cosa que ell va fer, i reparà que dins el paner hi havia congrets.

A Cristòfol Morro, a la presó de Ciutat, se li demanà com negava l'ocultació dolosa de na "Barrobina" si constava a la sumària "tenir-la molt regalada de congrets, cosa molt inverossímil a les possibilitats d'ell, reo, per donar per amor de Déu, de que s'infereix tenir-la per algun respecte a dita Barrobina en sa casa ab orde d'assistir-la de quant necessitaria, diga i expresse de qui tenia l'orde, nomenant-lo per son propi nom i llinatge". Morro seguí defensant la seva versió. Els interrogadors li demanaren com podia dir que el capellà havia donat a fer el paneret si a la declaració de Cladera constava que el diumenge de Carnestoltes "diu i declara la regalà una monja d'un paneret ab congrets i bescuits el qual dita Barrobina prengué de les pròpies mans i aportà a la casa de l'amtger de Don Nicolau Dameto i entregà a sa muller i a pocs dies, estant malalta en la casa d'ell, reo, envià a Pau Alzina que treballava en lo predio del que ell, reo, és arrendador per dit paner, el que aportà i entregà a la muller d'ell, reo". Morro es remeté al que havia dit.

Quan el 17 d'agost de 1719, a Ciutat, tornaren a interrogar Cladera li demanaren qui era qui l'assistia quan va estar malalta i "la regalà en lo paner de bescuits i congrets que li aportaren a ella, rea, estant malalta". Cladera digué que sols l'assistí el dit Morro, havent-li dit que el pagaria "i los congrets los hi donà lo capellà Camarrotja que una monja los hi havia donats a qui jo coneixia i lo deixà a la casa de l'amtger de Don Nicolau Dameto".

5. LA CAPTURA D'ANTONINA CLADERA

5.1. Conduïda dins un carro a la presó d'Inca

El dia 3 de març havien de passar moltes coses al Rafal Garcès. Cristòfol Morro ho descriu. Aquella nit, arribat a casa seva, na Jerònia Moragues, sa muller, li digué que uns ministres de la Reial Audiència i el batle d'Inca, amb alguns homes d'armes, "se n'havien aportat a la tal dona dins d'un carro, ignorant el motiu", com també que s'havia trobat a casa seva un paper encetat de pólvora, i també uns flascons de cirer. La pólvora digué que l'havia comprat a Palma, feia uns vuit mesos, i els flascons feia cosa de quatre anys, i que la pólvora li era necessària per treure foc.

Jaume Siquier,¹³ batle d'Inca, digué que el 3 de març va ser requerit per l'actuari per auxiliar la diligència de justícia i que anaren al Rafal Garcès propi de don Nicolau Dameto i encerclaren les cases de la possessió, entrant

¹³ Jaume Siquier era el batle reial el 1719. Abans ja ho havia estat els anys 1705, 1708, 1711, 1712 i 1715. El 1720 Jaume Siquier era regidor i batle reial (Pieras Salom, Gabriel. 2015. "Referències de la Guerra de Successió al Llibre de Consells de la Universitat i vila d'Inca, 1705-1720." A: *XVI Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 15-28).

al reconeixement d'elles i "atrobada en un llit a Antonina Cladera àlies Barrobina, fonc aportada presa en esta vila".

Joan Pou "Pellisser", oficial saig de la vila d'Inca, digué que el divendres dia 3 va anar amb els ministres de la Reial Audiència i alguns lloctinents a circuir les cases del Rafal Garcès, i que va ser quan trobaren en el llit "a una dona que s'anomena una tal Barrobina qui no sé son nom, ni llinatges, bé que la conec de vista i la coneixeré sempre que la torni a veure, la qual estava malalta i recatava el ser vista dels Ministres i lloctinents, tapant-se la cara ab lo llençol". Jerònia Moragues digué que era germana seva. Després d'interrogar-les per separat, sense que es contradiguessin, se'n dugueren presa Antonina Cladera amb un carro.

5.2. Una identitat amagada

Jerònia Moragues digué que en demanar-li el nom de la dona respongué que era germana seva "per ço que tots los hòmens són germans per ser fills d'Adam i Eva". Segons ella, n'Antonina Cladera va estar a casa seva deu dies i no li va demanar ni el nom, ni el llinatge, ni d'on era, ni d'on venia, ni a on anava. Sols s'alçà del llit una o dues vegades, restant ajaguda i menjant "de lo de ma casa". Mai d'ençà que era al Rafal Garcès havia vist bandejats.

Bartomeu Pujol, natural d'Inca i en ella habitador, de 42 anys, digué que el divendres, feia vuit dies, estant a casa seva "en lo Hort d'en Menescal", davant les cases del Rafal Garcès va veure els lloctinents que les havien envoltades, i després va veure que se n'anaven "a la volta d'esta vila, voltant un carro", on hi anava una dona que digueren que havien capturat al Rafal Garcès que hi romania malalta. No sabia res, essent així que tenint algun desganat entre els veïns sempre sol ser notori. Tot i que havia estat des del primer dia de quaresma al divendres passat tres o quatre vegades al Rafal Garcès no havia vist cap persona malalta, ni li digueren que n'hi hagués, per tant estima que hi ha estat secretament i "ab recato" o que "la tindrien escondida per a què no fos vista".

Rafel Llobera de Gregori,¹⁴ regidor i lloctinent del batle, explicà que el 3 de març anaren al Rafal Garcès i trobaren en un llit "a la persona d'Antonina Cladera àlies 'Barrobina' malalta de malaltia corporal, la qual de molt temps a esta part és tenguda i públicament reputada de companyera de bandejats, hòmens d'armes i facinerosos, i en particular de Mateu Reus d'Alaró, de qui se diu públicament és estada molt temps, i entonces se deia, ramera pública, anant fugitiva de la justícia".

Cristòfol Morro, pres a Ciutat, va ser interrogat sobre com podia ignorar el motiu del seu empresonament si a casa seva va ser trobada Antonina

¹⁴ Rafel Llobera de Gregori era regidor d'Inca el 1720 (Pieras Salom Gabriel. 2015. "Referències de la Guerra de Successió al Llibre de Consells de la Universitat i vila d'Inca, 1705-1720." A: *XVI Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 15-28).

Cladera àlies "Barrobina" "notòriament escandalosa", segons resulta del procés, regalant-la i encara ocultant-la. Morro respongué que era cert, però "essent lo motiu per a tractar-la com a malalta, merament caritat cristiana, per lo que la regalava segons la mia possibilitat, però ignorava lo que fos dona de mala vida, ni menos l'ocultava en ma casa, si que de tothom era vista". A això els interrogadors adduïren que com podia dir tal cosa si mentre va estar a casa seva no va ser vista pels veïns que hi anaven i com no digué a aquests que tengués malalts, "ans bé los ho celà no deixant-la comparèixer per la casa estant los veïns en ella". Morro respongué que no sabia si va ser vista pels veïns ni per altres persones a causa que la major part del dia estava treballant en el camp, bé que és veritat que no va dir a ningú que tengués a casa seva, malalta, na "Barrobina".

6. L'ENCERCLAMENT DE LES CASES DEL RAFAL GARCÈS

6.1. Els lloctinents i ministres de l'Audiència encerclen les cases

La detenció de n'Antonina Cladera sols va ser la primera part de l'actuació de les autoritats, que tenien la certesa que compareixeria en "Rotget" a visitar la seva amistançada. L'actuació de lloctinents i algutzirs obeïa a informacions precises i es tractava de preparar un parany on caigués el bandejat. Per això un cop capturada Cladera calia tornar al Rafal Garcès i allà esperar l'arribada del famós bandejat alaroner, que desconeixia del tot el que havia succeït.

Jaume Siquier, el batle d'Inca, contà com en la nit del mateix dia, requerit per l'actuari, essent cosa de set o vuit hores de la nit

"vaig manar que ab tal secret i puntualment fossen convocats los meus lloctinents en la Plaça Major d'esta vila, des d'on partiren en companyia de los Ministres de Comitiva de la reial Audiència per lo camí que d'esta vila va a la Ciutat de Palma, i molt antes d'arribar en dit Rafal Garcès, dient-me dit l'escrivà que manàs marxar vuit lloctinents per la part de darrera les cases del dit Rafal, los quals estigueren d'escoltes detràs d'una paret, que correspon al portal menor de dites cases."

Siquier donà a aquests lloctinents i als altres senya i contrasenya, i els ordenà que estiguessin quiets, mentrestant ell i els altres ministres, juntament amb l'escrivà, anirien a "circuir" les cases per la part del portal major, que correspon al camí reial. Així es va fer, i el batle va tocar a les portes, que obrí Cristòfol Morro, i se li manà que obrís les del portal menor i que encengués un llum.

Morro descriu que ell s'havia colgat quan va sentir tocar a les portes del portal que correspon al camí reial, devien ser devers les 7 de la nit. Va obrir el portal i va veure el batle d'Inca i l'actuari de la causa, que li indicaren que anàs a obrir el portal de darrere que dona al camp i just a davant, a unes 35

passes, hi ha una paret.¹⁵ Ell ho va fer, obrí el portal menor de manera que des del portal major es podia veure una mica la part de defora. Li manaren que encengués un llum, ja que la casa estava a les fosques. Va ser aleshores quan l'amo del Rafal Garcès va veure que s'acostava al portal major de la part del camí reial el lloctinent Pere Gual.

6.2. L'estranya acció del lloctinent Pere Gual "del Puig d'Inca"

Cal qualificar d'estranya l'acció que va dur a terme Pere Gual "de Son Gual", també anomenat a vegades com en Pere Gual "del Puig". Cristòfol Morro estava encenent el llum quan el lloctinent es va avançar cap al portal major. L'actuari li digué diverses vegades que es llevàs d'enmig i va indicar que ningú s'atrevis a entrar dins les cases mentre Morro no hagués encès el llum, després entraria el batle i l'actuari de la causa i els que ells assenyalarien, i el batle donà ordres en el mateix sentit. Però malgrat això,

"se n'entrà ab molta fúria lo dit lloctinent Pere Gual en dita ma casa, sens poder-lo detenir los dos referits que estaven en lo portal, i al mateix temps se n'isqué corrents per lo portal menor que correspon en el camp, i eixit de dit portal començà a donar veus, cridant i dient per moltes vegades, quien va? I a breu rato vaig oir en dit camp un tro d'arma de foc i mirant a devers dit camp vaig veure alguns hòmens ab armes que desemparant la referida paret de davant lo dit portal menor prenien corrents per lo camp, acudint als trons d'arcabussades lo dit Batle i el present actuari, dient-me a mi, testimoni, que encengués la llum i no me mogué de dita ma casa".

El batle Jaume Siquier descrigué l'acció de Gual de semblant manera, indicant que malgrat les seves ordres Gual "se n'entrà molt furiós dins dita casa", i sense aturar-se sortí pel portal menor, que dona a la paret on estava l'escolta, i tot d'una començà a sentir veus i un tro d'arma de foc a la part del camp, i passant amb l'actuari d'un portal a l'altre, i eixint al camp va veure "ab la claror de la celestia i lluna molt clara que feia" que alguns lloctinents corrien tirant carabinades. Ell s'hi va voler acostar i quan hi arribà li digueren que els havia escapat un home d'armes, i encara que registraren les mates, entre les vinyes i els arbres, no el trobaren. Sí que trobaren el canó de ferro esquerdat i a poca distància un sarró amb menjar.

Els de l'escolta li digueren que en sortir Pere Gual pel portal menor i entrar en el camp, "donà quien va a los que estaven detràs la paret, cridant i alborotant". Ells el conegueren i li donaren la contrasenya per aturar-lo, si no hagués fet una nit tan clara li haurien pogut tirar. En Gual se n'anà devers una sínia que

15 En el moment d'escriure aquest text, les cases del Rafal Garcès segueixen allà on eren el 1719, al costat del camí reial que va d'Inca a Ciutat, aproximadament 1,26 km després de passar per damunt el torrent que ve de s'Estorell i Almadrà, en direcció a Inca a mà dreta. També s'hi pot veure encara la paret on s'amagaren els lloctinents i la sínia on s'enfilà Pere Gual "del Puig d'Inca".

està aferrada a la paret a on romanien i tornà a cridar "*quien va? qui és?*", i altres veus li respongueren dient: "*Qui sou vos?*" Ell contestà: "*En Pere Gual*", i dient això pujà sobre la sínia, i els de l'escolta veieren que un home amb un sarró s'escapava per una part de la tanca, li digueren que "*se tingués al Rei*" i arrencant a fugir li dispararen, però com que duia avantatge no el pogueren agafar. Culparen el lloctinent Gual per sortir del portal menor fent renou i que després, en veure l'home, no hagués cridat els de l'encerclament que estaven a poques passes, no li havia disparat i havia pujat a la sínia. Gual digué que havia disparat, cosa que desmentiren els de l'escolta i en reconèixer la pistola que duia trobaren el polvorí ben compost, senya de no haver donat restallada.

El batle no atribuï l'acció de Gual a malícia, però sí a ignorància, ja que no havia sentit dir que tractàs amb bandejats, "majorment que vaig reparar que estava algo borratxo, no que deixàs d'asertar ab les sues operacions sinó que segons mon judici estava algun tant begut, pues a esto és aficionat".

Rafel Cantallops "Mal" declarà que la tarda del divendres 3 en tornar al Rafal Garcès es dividiren i vuit homes anaren a la part de darrere. Els havien donat ordre de capturar qualsevol home que eixís pel portal menor, sempre que no "*se tingués per la veu del Rei*" o donàs la contrasenya, cosa que executaren sota el comandament de l'algutzir Salvador Ventaiol. Arribats a la paret, que està aferrada a una sínia, es distribuïren al seu llarg. Llavors va veure amb la claror de la lluna que sortia pel portal un home amb capa i capell que apressat se n'anava a la volta de la dita paret, i donant-li "*quien va*" el lloctinent Rafel Llobera li respongué algunes paraules. Ell va veure que era en Pere Gual "*del Puig*", que sense aturar-se passà a darrere la sínia, a on el va tornar a sentir parlar algunes paraules, però tot d'una va sentir la veu de "*tente por el Rey*" i veié que sortien del seu lloc els lloctinents més propers a la sínia. Mentre ell n'estava més apartat, hi sentí una carabinada que tirà algun dels seus companys. Hi va anar i va veure a trenta passes de la sínia un home amb xamarra¹⁶ i sarró, i li va tirar una carabinada, seguint-li les passes, "*el qual molt corrent fugia a la volta d'unes vinyes i espessura, tirant a terra lo sarró que aportava, però veient-se molt apretat per estar-li jo molt a prop i córrer-li darrera els altres lloctinents i ministres tirà una arcabussada a devers nosaltres, corresponent-li a carabinades ell i els altres*", però entrant en una garriga el perderen de vista sense reparar per on s'havia escapat. Tornant enrere trobaren el canó de ferro "*rebentat a la part del mascle i li faltava lo mascle*". Pere Gual digué que havia trobat l'home d'armes darrere la sínia, en un caminó que va a les cases del Rafal Garcès. El culpaven per haver sortit contra la voluntat i ordre del batle i actuari, i perquè en trobar l'home d'armes no li havia disparat, ja que no s'havia volgut "*tenir per la veu del Rei*", i tampoc no havia cridat els de l'escolta perquè el voltassin de manera que no pogués fugir. Sense l'eixida de Gual s'hauria capturat l'home d'armes, ja que per poques passes que fes restava sota les carabines de l'escolta.

¹⁶ Una xamarra (samarra) era a Mallorca una peça d'abric que els homes portaven sobre el jac, i que els arribava fins prop dels peus.

Salvador Ventaiol, algtzir reial, declarà que va anar a circuir les cases del Rafal Garcès per la part del portal menor quan sortí un home, "però a l'haver caminat pocs passos a devers nosaltres havent eixit des de la sombra de la lluna que causava l'altura de les cases i entrat en el camp aont donaven los resplendors de la lluna vàrem conèixer ser el tal home Pere Gual del Puig, lloctinent". Després, tornats a les cases el reprengueren, "el qual corretgirem tots per semblant atentat pues sabent que estàvem nosaltres d'escolta i ab les prevencions se nos havia donat" sortí pel portal sense donar com a mínim la contrasenya.

6.3. Arcabussades en la nit

Mirant al camp, Morro va veure, amb la claror de la lluna, homes que corrien dient moltes vegades "Tentos por el Rey", oint alguns trons d'arma de foc, sis o set trons. Llavors tornaren els ministres i lloctinents a casa seva, duent un sarró i un canó d'arma curta, tot esquerdat i sense mascle, que digueren que havien fet caure a un bandejat que havia fuit de prop de la paret on estaven els lloctinents, que és la mateixa paret del portal menor, i li tiraren unes quantes arcabussades i el bandejat els tirà una arcabussada, i havia esquerdat el canó que s'havia trobat en terra, tot obligant-lo a tirar el sarró degut que estava molt estret, però que després s'havia escapat, i tots culpaven el lloctinent Pere Gual que s'hagués escapat, "perçò que havia sortit del dit portal menor alborotant i cridant i que havia donat *qui va al dit bandejat*", que s'havia escapat sense que Gual li tiràs, cosa que va fer que hi acudissin, però ja no el pogueren agafar, i digueren que el bandejat venia al Rafal Garcès per un carrerany que anava al portal menor, de manera que s'havia de passar prop de la paret, darrere la que estaven els lloctinents.

En arribar al Rafal Garcès el lloctinent Rafel Llobera va ser enviat a la part de darrere, distant unes trenta passes del portal. Aleshores va veure sortir Pere Gual i va sentir les paraules "qui ets tu?" i la contesta "vos qui sou?", a la qual respongué: "Jo som en Pere Gual." Pensà que era una conversa amb els de l'encerclament, però en Rafel era el de més prop a la sínia, va alçar el cap i va veure " un home de baixa estatura el qual aportava xamarra i sarró, el que al oir les últimes paraules del dit Pere Gual se desvià del camí que tenia, que era un caminó que des de darrera dita sènia va al dit portal menor i vaig veure molt bé que el tal home, essent així que anava pel dit carrerany a la volta del dit portal, desvià son camí tornant atràs". Aleshores Llobera deixà el seu lloc i voltant la sínia va veure que l'home ja havia fuit del caminó i corria pel camp, i cridant-li "que se tingués pel Rei" li tirà una carabinada, a la qual acudiren alguns dels seus companys "i mos disparà arcabussada però per quant tenia ja algunes ventatges i era molt ligeró en el córrer, si bé lo seguirem un llarg districte, però entrant-se'n per una espessura d'arbres i vinyes lo perdérem de vista". Llobera creia que per ser fama pública "de viura amancebada dita Barrobina amb el dit Rotget, judica i té per cert que el tal home seria lo dit Rotget que ignorant

de la captura de dita Barrobina aniria a visitar-la, per ser entones hora tan impensada que serien les dos passada la mitjanit". També pensava que na "Barrobina" seria allà per en "Rotget", ja que no sap que la coneguessin de res i creu que obligà l'arrendador a tenir-la a casa seva. L'operació d'en Gual no l'atribuïa a malícia ni que fos amb ànim de destorbar la captura, sinó que "judic que fonc poc saber i borrarxera del dit Gual pues vaig reparar que estava algun tant begut per quant a esto és aficionat". Creu que si en Morro tenia na Barrobina a la seva casa era "per temor o amenaces del dit Rotget i sos companys bandejats i no creu que fos voluntàriament ja que no sap ni ha sentit dir que mai a la casa del dit Morro hi concorreguessin bandejats".

A la declaració de Cristòfol Morro, pres a Ciutat, se li demanà com podia negar l'ocultació dolosa d'Antonina Cladera i com i quin salari tenia i de qui tenia ordre, si del que passà la tarda i nit del dia 3 s'inferia que un home armat anava a visitar-la, i era fama pública que aquest era Mateu Reus "Rotget", "bandejat i que ha viscut amb dita Barrobina molt temps amancebat, corroborant esta presumpció la prova de què queda ell, reo, convençut, suposant-la sa cunyada i sa muller sa germana". Morro respongué: "Senyor jo no he vist mai ni conec al dit Rotget, i lo cert és que ni en ninguna ocasió ha vingut en ma casa home armat. I per consegüent no era per orde de ninguna persona el tenir, lo testimoni, en ma casa a la dita Barrobina, a la qual no he anomenat jamai per cunyada, ni he oït a ma muller que l'anomenàs germana."

A aquesta qüestió els interrogadors li digueren si no sabia que era delicta "tenir oculta a una dona, que notòriament és prostituta i ha viscut amancebada ab los bandejats, dient males mendàcies substancials en l'ocultació de dita Barrobina per lo que s'és fet digna de la major i més rigorosa punició". Morro digué: "Senyor jo scé que és delicta, però jo no la tenia a la dita Barrobina per dona mundana, ni menos la tenia ocultada."

A Antonina Cladera, l'agost de 1719, se li demanà com podia negar que Cristòfol Morro i la seva dona s'havien concertat amb ella per dir que era cunyada d'un i germana de l'altra, simulant son nom

"i estant los Ministres de Justícia ab la casa sitiada a hora tarda de la nit venia a elles un home armat que donant-li qui va i dient-li 'tenuivos al Rei' disparà contra los Ministres, que sé per cert que era Mateu Reus àlies Rotget cuyas coses succeïdes i de què plenament consta en lo procés argüeixen l'anar el dit Rotget a visitar-la no ignorant-ho dit Morro amb la precaució que venia dissimulant lo nom a ella, rea, fingint-la cunyada i germana respectiva".

Cladera digué que no sabia res del que se li demanava.

7. TRASLLAT A CIUTAT I SEGREST DELS BÉNS DELS ENCAUSATS

7.1. Efectes de la sumària

El dia 12 de març, havent conclòs aquesta i altres sumàries a Inca, els "ministres de comitiva" partiren cap a Ciutat prop de les vuit del matí. Eren l'algutzir Salvador Ventaiol, el tinent de l'oidor del fisc Francesc Llinàs i l'actuari Marc Rosselló. Arribaren a Ciutat a la una del capvespre.

Com a resultat de l'ordre de l'Audiència es varen segrestar els béns de Cristòfol Morro. Les autoritats es personaren al Rafal Garcès i segrestaren un sac de blat, un llit d'olivera, caixes, un ase, dos muls, pelles, una pastera, una taula, tovalles, 30 carabasses, guixes, faves i cànynom. A més a més, segrestaren una quarterada de terra prop de la Creu d'en Soler, sembrada de faves. També segrestaren l'esplet del Rafal Garcès "estimador en son temps". Se li constituïren en fiança, i principals obligats davant el batle, Pere Moragues, sogre de Morro, i Felip Cirer, de la vila de Sencelles.

També es prengué en depòsit un canó de ferro de llargària de 2 pams, sense mascle, que es trobava obert i rebentat des del lloc del mascle; un sarró de pell dins del qual s'havia trobat un panet de xeixa recolat i escoat,¹⁷ mig pa de blat negre, dos trossos de formatge, "lo un vell i lo altre tendre", una carabassa amb un poc de pólvora, una altra carabassa amb un poc d'aiguardent, una cabeça d'alls i algunes figues seques.

El batle va donar fe que totes aquestes coses eren les mateixes de què s'havia fet aprehensió en la nit del dia 3, quan foren trobades a la possessió del Rafal Garcès "de ocasió se tiraren unes carabinades a un home d'armes que s'atrobà prop les cases de dita possessió, com més llargament dirà en la sua relació té de fer a la Règia Cort".

L'algutzir Salvador Ventaiol deposità uns flascons de cirer amb un cordó de seda blava i un paper de pólvora fina encetat que sols li'n mancava un poc. Digué que ho havia agafat la tarda del dia 3 a la casa de Cristòfol Morro i que "en l'ocasió se trobà en dita casa a la persona d'Antonina Cladera 'Barrobina' en un llit ajaguda".

També es personaren a la casa de Pere Gual "de Son Gual" i li segrestaren els béns, que foren unes cases "ab son predio", que resultà ser de 3 o 4 quarterades de blat sembrat, mitja quarterada de ciurons i mitja més de faves. Dins les cases trobaren tres bancs de pi, una pastera de pi, dues caixes, una caixa amb pany i clau dins la qual hi havia uns quants pedaços, mitja dotzena de plats, mitja dotzena d'escudelles, dues gerres, dues olles, dos llums, una paella i uns ferros.

¹⁷ En referir-se al "panet de xeixa recolat i escoat" es vol dir que és fet amb una farina de xeixa bona, ben colada i feta amb grans als quals s'ha eliminat l'àresta o coa.

7.2. Altres conseqüències

A Joana Ferrer, muller de Sebastià Amengual "Neula", el 12 de març se la deixà obligada a presentar-se allà on se li ordenàs sempre que fos demanada per l'oïdor del Reial Fisc i d'ordre de la Reial Audiència, sots pena de 500 lliures franques. Per això restaven obligats tots els seus béns, mobles i immobles, presents i esdevenidors, i la seva persona. Per pacte com a deute fiscal renunciava al seu propi fur i se sotmetia a la jurisdicció de la reial Cúria Criminal. I per a major seguretat li constituïren en fiança i foren principals obligats Sebastià Amengual "Neula", el seu marit; Joan Alzina, sastre; i Pere Antoni Seguí, corder; tots naturals i habitants d'Inca. Foren testimonis el doctor en medicina Joan Ramis, natural i habitador d'Inca, i Tomàs Llinàs, forner, natural i habitador de Palma.

A Jerònia Moragues, esposa de l'arrendador del Rafal Garcès, se li imposà la mateixa obligació, sots pena de 200 lliures franques. Li constituí fiança Jaume Llompart, gerrer, natural i habitador d'Inca.

7.3. La visura dels encausats

Dia 17 de març es constituïren a l'arxiu de les càrcers reials personalment els algtzirs reials Miquel Bauçà i Antoni Rodrigues,¹⁸ en el lloc de l'oïdor del Reial Fisc, juntament amb l'actuari. S'hi va fer anar Jaume Malonda, cirurgià resident a la vila d'Inca, per visurar les persones detingudes. Malonda va veure sis homes per un forat de la porta "tots en cos, sens capa ni capell, ab les cares girades a la dita porta" i reconegué entre aquells homes l'amo del Rafal Garcès, en Cristòfol Morro. El mateix va passar després amb la visura de sis dones, entre les quals reconegué Antonina Cladera.

Jerònia Moragues, d'acord amb un escrit del 13 de març, incorporat a la sumària, no pogué anar a Ciutat per trobar-se malalta: "Se troba gràvida i molt obstruïda per tenir la melsa esquinçada i en conseqüència està privada d'anar per camí."

7.4. Segueix la causa

El fiscal de Sa Majestat digué que l'any 1717 hi va haver un procés contra la persona d'Antonina Cladera àlies "Barrobina"

"del lugar de Biniamar y otros complicados en el qual ha de constar el apersemimiento que de orden de VE se le fue impuesto para que viviere bien y santamente, sin tractar mas con vandidos, al que ha contravenido, según resulta de los autos de la presente sumaria. Y

¹⁸ Es tracta d'Antoni Rodrigues "Xesquet", algtzir que anys més tard, el 15 de novembre de 1728, participà en la captura d'en "Rotget" a Lluç.

para que se pueda castigar dicha rea e imponerle la pena impuesta con dicho apersebimiento, necesita el fiscal se acumule dicha causa, a estos autos y de lo que de unos y otros contra dicha rea resultasse se le tome su confesión".

El fiscal reclamà el procés de la Cúria Criminal per acumular-lo a la sumària i que es prenguéss confesió de la rea, i un cop fet això tornassin els autos al fiscal perquè, a la seva vista, digués o obligàs el que al seu dret convingués que fos justícia. En resposta a això, el 5 de maig de 1719, el fiscal Balderrama¹⁹ ordenà que s'acumulàs la causa.

El 16 de maig de 1719, per ordre de Josep Llaudes, del Consell de la Reial Majestat i regent auditor de la Reial Audiència, es prengué deposició de Cristòfol Morro. L'agost de 1719, un cop presa declaració de Morro i Cladera, es clogué la sumària amb una anotació de Balderrama, fiscal de la Reial Audiència, que diu:

"El Fiscal de su Majestad vista esta causa fulminada contra Cristobal Morro y Antonina Cladera, como también sus confesiones dice que sin embargo de estas negativas en lo principal del delito consta ser ella mujer prostituta amanebada con vandidos y el dicho Cristobal encubridor de ellos por lo que son dignos de riguroso castigo y por lo que se sirva imponerle las penas que por derecho y pragmáticas se le sean prevenidas que es justicia".

8. CONCLUSIONS

8.1. En "Rotget" i el bandolerisme en el segle XVIII

El document que he resumit és important perquè documenta i situa històricament la figura de Mateu Reus "Rotget", així com els trets de la seva personalitat que el convertiren en llegendari: la gosadia, el caràcter galant i la capacitat d'escapolir-se dels perseguidors. L'atribució de "tenir fullet", atribució d'invulnerabilitat i invisibilitat, que el poble mallorquí li va concedir tenia una motivació fonamentada, però no residia en cap poder sobrenatural, sinó en la seva sagacitat i en el córrer més falaguer que algutzirs i lloctinents.

La sumària també ens fa veure que el bandolerisme a Mallorca immediatament després de la Guerra de Successió era una realitat ben present i que, en aparença, participava de certs trets del bandolerisme del segle anterior. S'hi veuen indicis de lluites de bàndols, de relació entre bandolers i grans propietaris nobles, i de presència no tan sols d'homes fugitius, sinó de grups armats. Al costat d'això, també, s'hi veu l'acció d'un

---

¹⁹ Es tracta del fiscal Felipe Valderrama.

poder polític disposat a actuar amb contundència.²⁰

8.2. Mateu Reus i Antonina Cladera

Les relacions entre Mateu Reus "Rotget" i Antonina Cladera "Barrobina" eren considerades escandaloses per les autoritats no tan sols perquè en Reus era un bandejat, sinó perquè eren unes relacions fora del matrimoni. Així i tot, la relació entre Antonina Cladera i Mateu Reus va ser persistent, a pesar de les dificultats, i imposà a Cladera, que en conèixer en "Rotget" tenia vint-i-quatre anys, una peripècia vital mala de suportar: ferida a un braç, tancada a Ciutat durant mig any i obligada a residir a Inca (requeriment que sembla que no impedí la continuïtat de les relacions). Després d'ocupar una barraca de vinyòvol, prop del camí de Sencelles, Antonina Cladera va seguir en "Rotget" per les muntanyes. La duresa de les condicions de vida dels fugitius i la presència de soldats a cavall a Biniamar, en el moment d'una intensa persecució d'en Mateu Reus, la dugueren a una situació de feblesa i malaltia que es va resoldre amb l'acollida al Rafal Garcès, propietat de Nicolau Dameto i Rossinyol, arrendada per Cristòfol Morro i Jerònia Moragues. La possessió era avinent, just a la vora del camí d'Inca a Ciutat; no semblava un lloc discret, però era dins el terme d'Inca i en una propietat d'un home vinculat al poder borbònic. A més, en "Rotget" hi podia accedir amb facilitat, des dels seus caus a les muntanyes de Lloseta i Biniamar.

8.3. El paner de congrets

I és aquí on ens compareix el gest del paner de dolços i congrets. És un detall galant, propi d'un home com en "Rotget", però a la vegada perillós, ja que dur el paner des del monestir d'Inca al Rafal Garcès exigia certes complicitats. És probable que tot l'operatiu del 3 de març, organitzat per l'Audiència amb el suport del batle d'Inca, partís de les sospites generades per la preparació i el transport a les cases del Rafal Garcès d'aquell paner de dolços i congrets. Cal notar la participació en l'assumpte del capellà Escanelles "Camarrotja", germà de la donada del monestir, Francina Escanelles, que és qui encarregà a les monges els congrets i, probablement, qui els transportà a la casa de l'amitger de Nicolau Dameto, Llorenç Homar. Aquest amitger i la seva esposa, que reberen el paner i el passaren al bracer Joan Pau Alzina, tampoc devien ignorar què estaven fent. Tot plegat fa difícil no veure-hi el vistiplau del mateix Dameto. La participació, més o menys encoberta, de nobles i eclesiàstics en la protecció d'Antonina Cladera i Mateu Reus ens dona indicis d'un sistema de relacions que recorda pautes del bandolerisme del segle anterior.

²⁰ Es pot fer una aproximació al tema amb: Domingo Pons, Antoni i Salas Vives, Pere. 2013. *Els homes infames: parcialitats i guerra privada a la Mallorca del sis-cents*. El Gall Editor: Pollença ("Tempo"; 13); Le Senne, Aina. 1981. *Canamunt i Canavall*. Editorial Moll: Palma ("Els Treballs i els Dies"; 19); Serra Barceló, Jaume. 1987. "Delinqüència a Mallorca en el segle XVII (1613-1619)." BSAL, 43: 105-146; Serra Barceló, Jaume. 1991. "Bandolerisme i Reial Audiència: el procés de residència del Sr. Albanell". BSAL, 47: 151-179; Serra Barceló, Jaume. 1994. "El bandolerisme mallorquí del Barroc: alguns punts de partida." BSAL, 47: 219-252; Serra Barceló, Jaume. 1997. *Els bandolers a Mallorca* (ss. XVI-XVII). El Tall editorial: Palma ("Conèixer Mallorca"; 2).

8.4. Els suports socials

Crida l'atenció l'extrema pobresa de n'Antonina Cladera, posada de manifest quan confessà als interrogadors, que insinuaven que prengué roba de la casa de Joan Reure, que no tenia res més que la roba que duia posada. La duresa i precarietat d'aquelles condicions de vida també tenen un apunt en el mal estat de l'arma usada per en "Rotget" aquella nit, que esquerdà el canó en disparar. El contingut del sarró de pell d'en "Rotget" també és interessant: un panet de xeixa recolat i escoat, mig pa de blat negre, dos trossos de formatge, "lo un vell i lo altre tendre", una carabassa amb un poc de pólvora, una altra carabassa amb un poc d'aiguardent, una cabeça d'alls i figues seques; probablement l'àpat que havia de compartir amb la seva amiga aquella nit.

Els suports que tenien Antonina Cladera i Mateu Reus eren, doncs, diversos: na Joana "Neula", els arrendadors del Rafal Garcès, l'amic de Nicolau Dameto i la seva esposa, el sacerdot Camarrotja, els donats i, de manera indirecta, les mateixes monges del monestir de Sant Bartomeu d'Inca. Finalment, la intervenció, la nit del 3 de març, del lloctinent Pere Gual "del Puig" no s'entén sense una complicitat d'aquest amb en "Rotget", ja que Gual posà en perill la seva persona i els seus béns, que efectivament li foren segrestats. Amb aquestes dades s'entreveu una xarxa de relacions important que és la que permeté a Mateu Reus dugués a terme actes com fer arribar un paner de congrets i bescuits a la seva amiga Antonina Cladera. Però també s'entreveu, ja ho he dit, un poder reial que no acceptava la situació i volia actuar amb totes les conseqüències.

8.5. Amor i traïció: "Rotget" i "Serrallonga"

La història d'en Mateu Reus recorda la vida d'en Joan de Serrallonga. Els dos, tot i que en "Rotget" és un segle més tardà, reuneixen certes característiques que expliquen la seva perduració en la memòria popular. L'any 1632, el dia de Sant Jaume, Joan Sala "Serrallonga" robà Joana Massissa. Serrallonga, perseguit, vagà per les muntanyes amb la seva amiga, fins que fou pres a Santa Coloma de Farners, víctima d'una traïció, la vigília de Tot Sants de 1633.²¹ Les relacions amb les dones, la comuna vida llarga de bandolers imbatibles en combat lleial, els detalls de valentia i generositat –real o atribuïda– i el final d'ambdós bandolers, víctimes de traïció, els ubica dins el tipus del bandit valent, galant i amb detalls de noblesa, que Hobsbawm anomena "bandit del poble".²²

9. BIBLIOGRAFIA

Campaner, Àlvar. 1881. *Cronicón Mayoricense*. Establecimiento Tipográfico de Juan Colomar y Salas: Palma.

²¹ Roviró i Alemany, Xavier. 2002. *Serrallonga, el bandoler llegendari català*. Farell: Sant Vicenç de Castellet.

²² Hobsbawm, E. J. 1976. *Bandidos*. Ed. Ariel: Barcelona ("Ariel quincenal"; 118); 59 pp.

Capó Villalonga, Jaume. 1987. *Història de Lloseta*. Vol. III. Gràfiques Miramar: Palma.

Cortès Forteza, Santiago i Martínez Oliver, Bartomeu. 2009. "Producció i reproducció de poder. El benefactor Joanot Trobat Malferit (1650) i la fundació del monestir de monges jerònimes, i el retaule de Sant Joan de la parròquia de Santa Maria d'Inca." A: *X Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 189-222.

Cortès Forteza, Santiago i Beltran Cortès, Àngela. 2012. "Documents relatius als congressos de les monges jerònimes del monestir de Sant Bartomeu d'Inca." A: *XIII Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 265-269.

Domingo Pons, Antoni i Salas Vives, Pere. 2013. *Els homes infames: parcialitats i guerra privada a la Mallorca del sis-cents*. El Gall Editor: Pollença ("Tempo"; 13).

Gaietà de Mallorca [Deià Tortella, Antoni]. *Noticias misceláneas*. Vol. I. Manuscrit.

Guasp Gelabert, Bartomeu. 1973. *Datos y noticias para la historia de Alaró y su castillo*. Imp. Moderna: Lluçmajor; 117 pp.

Hobsbawm, E. J. *Bandidos*. 1976. Ed. Ariel: Barcelona ("Ariel quincenal"; 118).

Janer Manila, Gabriel. 1984. *Les llegendes de les terres de Lluc*. Publicacions del Santuari de Lluc: Mallorca. Il·lustracions de Joan Guerra; 16-19 pp.
Juan Mestre, Rafel. "Hojas de Lluc", 28.

Le Senne, Aina. 1981. *Canamunt i Canavall*. Editorial Moll: Palma ("Els Treballs i els Dies"; 19).

Morro Marcé, Mateu. 1992. "En Rotget i la seva llegenda." *Coanegra*, 93: 35-37.

Morro Marcé, Mateu. 1994. "El bandolerisme social a Mallorca." *El Mirall*, 68: 4-8.

Pieras Salom Gabriel. 2015. "Referències de la Guerra de Successió al Llibre de consells de la Universitat i vila d'Inca, 1705-1720." A: *XVI Jornades d'Estudis Locals*. Ajuntament d'Inca: Inca; 15-28.

Planas Rosselló, A. i Caimari Calafat, B. 2006. "Una relació reservada del marquès de Casa Fuerte a su sucesor en la Capitanía General de Mallorca (1721)". *BSAL*, 62: 69-112.

Serra Barceló, Jaume. 1987. "Delinqüència a Mallorca en el segle XVII (1613-1619)." *BSAL*, 43: 105-146.

Serra Barceló, Jaume. 1991. "Bandolerisme i Reial Audiència: el procés de residència del Sr. Albanell." *BSAL*, 47: 151-179.

Serra Barceló, Jaume. 1994. "El bandolerisme mallorquí del barroc: alguns punts de partida." *BSAL*, 47: 219-252.

Serra Barceló, Jaume. 1997. *Els bandolers a Mallorca* (ss. XVI-XVII). El Tall editorial: Palma ("Conèixer Mallorca"; 2).

Tous y Maroto, José María. 1946. *Bosquejos de antaño*. V. II. Edit. Mallorquina de Fco. Pons: Palma.